

Pozdně středověká hrnčířská pec z Moravských Budějovic

Petr Holub, David Merta, Lenka Sedláčková

V rámci záchranného archeologického výzkumu doprovázejícím výstavbu podnikatelského inkubátoru na náměstí Míru v Moravských Budějovicích byla pracovníky Archaia Brno, o.p.s. mimo jiné odkryta pozdně středověká hrnčířská pec, částečně se podařilo zachytit i k peci náležící rozsáhlé střepoviště (srov. *HOLUB 2005*).

Počátky osídlení Moravských Budějovic lze na základě archeologických nálezů předpokládat nejpozději ve 12. století. S německou kolonizací ve 13. století vzniklo pravděpodobně protáhlé tržiště východně od kostela sv. Jiljí (první zmínka o kostelu v moravských Budějovicích pochází z roku 1235), po jehož lokaci následoval i vznik severního, nepravidelně obdélného náměstí (dnešní náměstí Míru; *POLÁČEK 1991*; *SAMEK 1999*, 566; *KUČA 2000*, 136).

Domy č. 25 a 26 (parc. č. 35 a 37/1), v jejichž zázemí se archeologický výzkum uskutečnil, se nachází v severní části východní uliční fronty náměstí Míru. Vzhledem k technologii novostavby založené pouze na základových pasech se archeologický výzkum soustředil na dokumentaci řezů vzniklých stavebními pracemi při hloubení pasů a rýh inženýrských sítí. V případě nalezené hrnčířské pece byla severní část objektu exkavována plošně.

Hrnčířská pec a situace s ní související náležely k severnější ze dvojice zkoumaných parcel (náměstí Míru č. 25). Lze předpokládat, že stejně jako u jižního domu předcházela současné kamenné zástavbě fáze architektury dřevohliněné ze 2. poloviny 13. století, která byla někdy ve 14. století nahrazena alespoň částečně architekturou zděnou. Obdobný vývoj u severní parcely naznačuje rozsáhlý výkop interpretovaný jako pozůstatek suterénu dřevohliněného domu, který částečně zasahoval pod dnešní dům při náměstí. Suterén byl zasypán ve druhé polovině nebo v závěru 15. století. Jádra současných domů patří až další pozdně středověké stavební fázi. Výzkum se soustředil převážně na prostor dvorů obou domů, což umožnilo alespoň v hrubých rysech nahlédnout do jejich hospodářského zázemí. V týlu domu náměstí Míru č. 25 při severní hraně parcely se nacházela studna (v superpozici s výše zmíněným výkopem suterénu dřevohliněné zástavby), při jižní straně byla dokumentována odpadní jímka. Jímka byla zasypána někdy na přelomu 15. a 16. století mazanicovou destrukcí, kterou můžeme považovat za doklad jedné z blíže nespecifikovaných fází dřevohliněné zástavby parcely. V následném období zde vzniká již plně zděná stavba.

Výrazné stopy zanechalo na zkoumaném prostoru osídlení závěru 15. či počátku 16. století. Jedná se především o hrnčířskou pec (s.j. 500). Z vlastní pece se dochovala do starších kulturních vrstev (s.j. 111, 124) a do podloží zahloubená obdélná nístěj vypalovací komory orientovaná ve směru západ východ a východněji situované předpecí. Čelo pece vyzděné z kamenů (s.j. 902) oddělovalo na východní straně nístěje taktéž vyzděný prostor předpecí (s.j. 903). Ve vlastní vypalovací komoře pece o rozměrech 3x1,4 metru nebyly zjištěny pozůstatky žádné další vnitřní konstrukce. Pec byla vymazána, výmaz byl minimálně jednou reparován (s.j. 109). Podlaha předpecí obdélného půdorysu o rozměrech 2,85x2,5 m se svažovala mírně k západu, k vypalovací komoře. V západní části předpecí, při obslužném otvoru vypalovací komory, byla situována výrazně zahloubená předpecní jáma (s.j. 510) vyplněná popelem a uhlíky vyhrnutými z komory pece. Předpokládané nadzemní konstrukce pece nebylo možno vzhledem k mladším úpravám dvora zachytit. V blízkosti pece se v mírné terénní depresi (s.j. 501) nacházelo rozsáhlé střepoviště z nekvalitních či rozbitých výrobků (s.j. 116).

Na základě vyzvednutého keramického souboru z pece i střepoviště lze funkční období pece položit do závěru 15. nebo k přelomu 15. a 16. století.

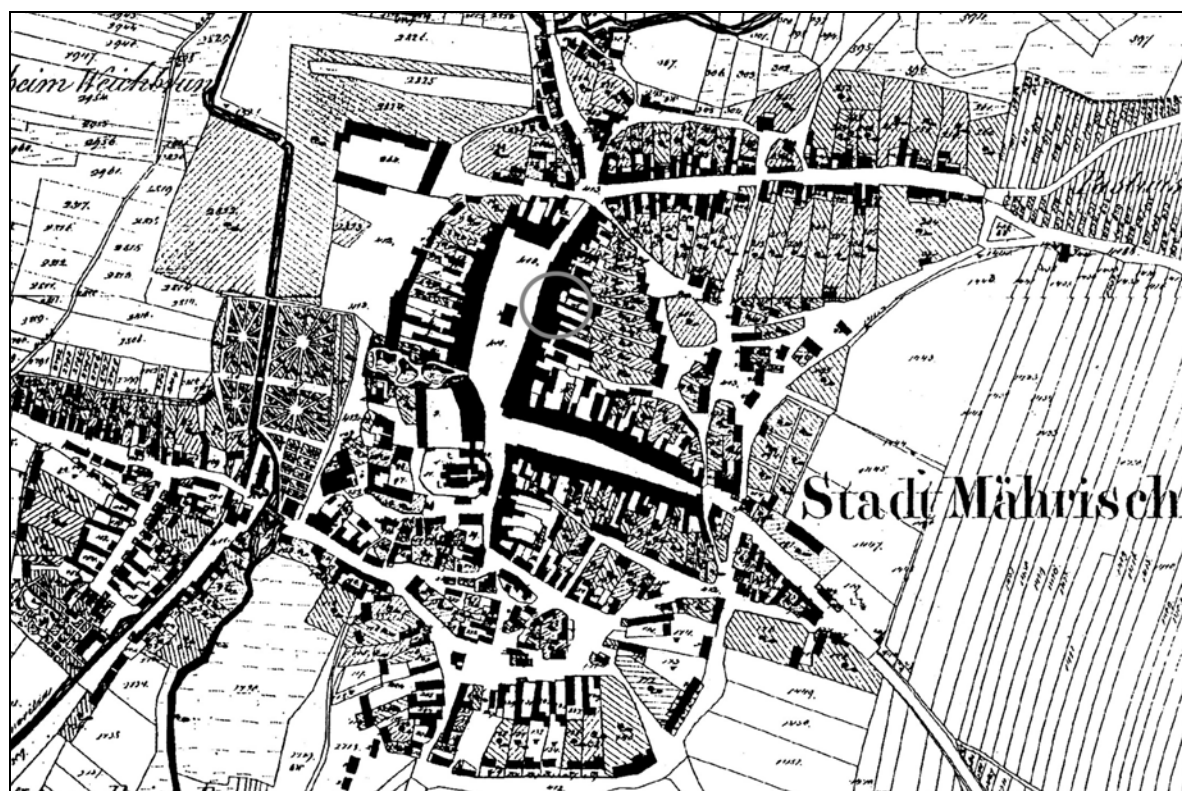
Literatura:

HOLUB, P. 2005: Moravské Budějovice, náměstí Míru 25 a 26, podnikatelský inkubátor, NZ č.j. 49/05 uložena v archivu Archaia Brno o.p.s.

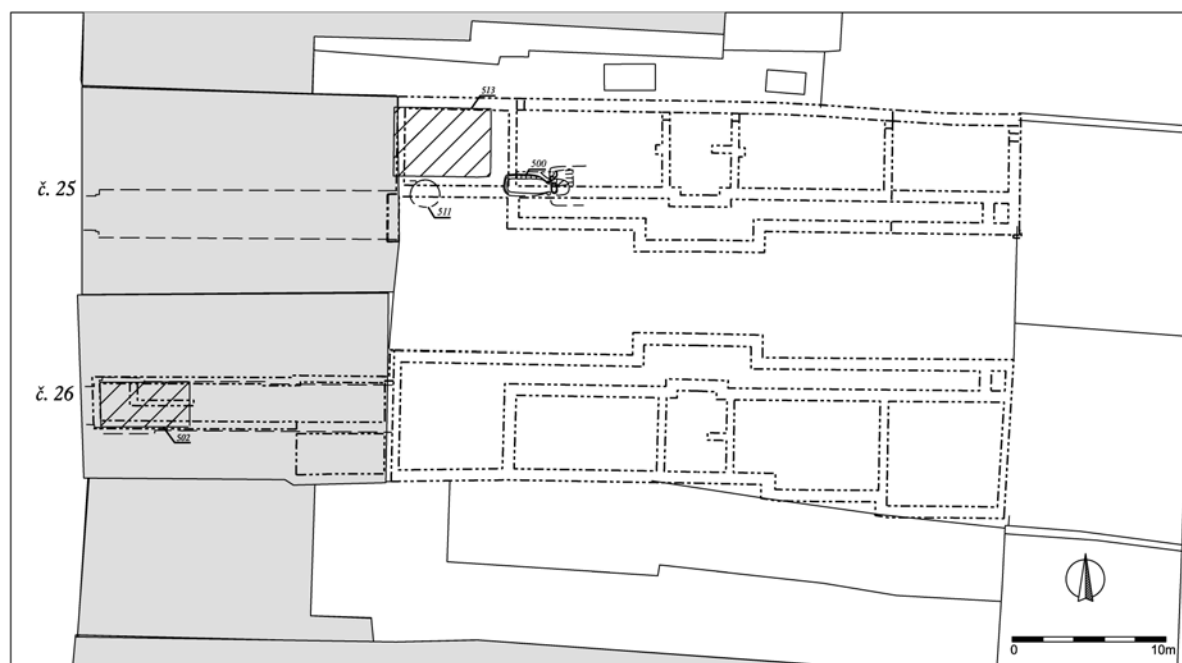
KUČA, K. 2000: Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku, 4. díl MI–Pan, Libri, Praha 2000

POLÁČEK, L. 1991: Povrchový průzkum a terénní výzkum lokalit jihozápadní Moravy v letech 1990 a 1991. Přehled výzkumů 1991, s. 114

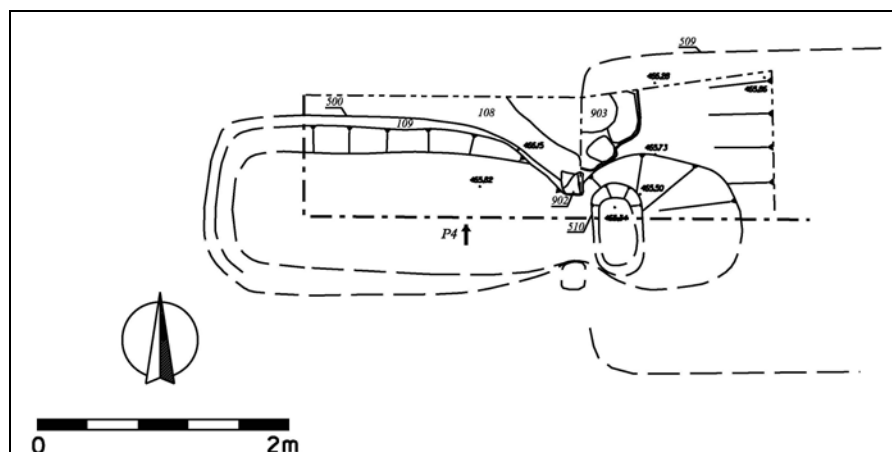
SAMEK, B. 1999: Umělecké památky Moravy a Slezska. 2. svazek J/N. Praha, s. 566–575

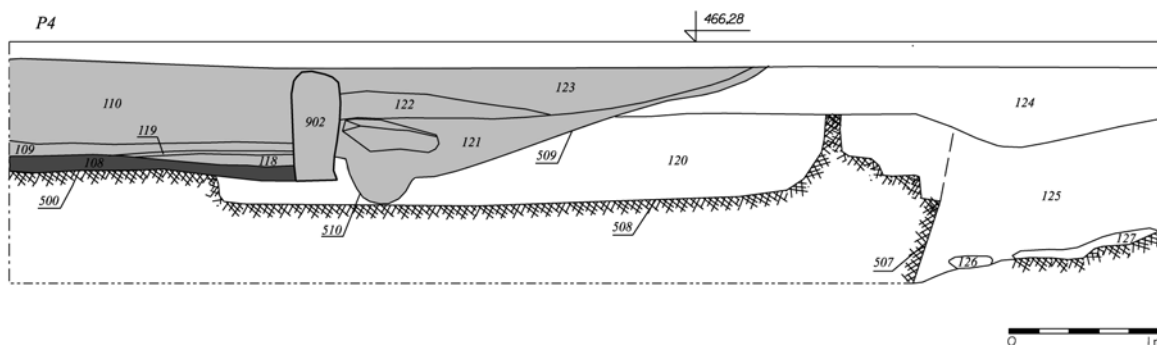
Obr. 1 Výřez mapy stabilního katastru z roku 1824 (podle KUČA 2000, 131) se zachycením lokality

Obr. 2 Nálezová situace v rámci zkoumaných parcel domů náměstí Míru 25 a 26. 500 – hrnčířská pec; 502 a 513 – zachycené relikty suterénu dřevohliněné zástavby; 511 – odpadní jímka ze závěru 15. století

Obr. 3 Půdorys objektu hrnčířské pece. 500 – výkop vypalovací komory; 509 – výkop předpeční jámy; 510 – výkop jámy pro vyhrnutý popel; 902 – vyzdění čela pece; 903 – vyzdění předpečí; 108 – první fáze výpalu pece; 109 – reparace vnitřního líce komory pece hliněnou omazávkou.

Obr. 4 Podélný řez hrnčířskou pecí. 500 – výkop vypalovací komory; 509 – výkop předpeční jámy; 510 – výkop jámy pro vyhrnutý popel; 902 – vyzdění čela pece; 108 – první fáze výpalu pece; 109 – reparace vnitřního líce komory pece hliněnou omazávkou; 110 – zásyp komory pece po ukončení provozu; 118 – reparace vymazávky dna pece při obslužném otvoru; 119 – popelovitá vrstvička; 121, 122 a 123 – zásypy předpečí